

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СНИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ

Уређује
А. БЕЛИЋ

уз сарадњу

д-ра *Алексића Радомира* (Београд), д-ра *Вуковића Јована* (Сарајево), д-ра *Коларића Рудолфа* (Љубљана), *Конеског Блажа* (Скопље), д-ра *Павловића Миливоја* (Нови Сад), д-ра *Сивановића Михаила* (Београд), д-ра *Томановића Васи* (Скопље), д-ра *Храстиче Маји* (Загреб)

XXIII КЊ. 1—4

БЕОГРАД
1958

STRATIGRAFIJA SLOVANOV V LUČI ONOMASTIKE

Vodilni jezikoslovci so se v zadnjih desetletjih zanimali za slovansko onomastiko samo iz dveh vidikov. Najbolj so pritegnile njihovo pozornost fonetične zakonitosti tujejezičnih substitucij. Lahko trdimo, da brez teh študij ne bi poznali tako dobro jezikovnega stanja v najstarejših razvojnih obdobjih slovanskih jezikov. Tej delovni metodi seveda ni bila onomastika glavni namen, ampak samo najbolj uporabno gradivo. Tista ozemlja, ki so jih Slovani nekoč kolonizirali in zgodaj izgubili, torej predvsem zahodni pas od Baltika do Grčije, so v slavistiki še najbolj obdelana in ni slučaj, da smo v letih po vojni dobili že vrsto sintetičnih del s tega področja, naj omenim samo Vasmerjeve, Trautmannove in Skokove monografije.

Manj uspešen pa je bil drugi vidik, raziskovanje predslovanskega substrata v slovanskem imenskem gradivu. Veliko premalo poznamo predzgodovinske jezikovne prilike v srednji, vzhodni in jugovzhodni Evropi, da bi od te znanstvene smeri mogli pričakovati kaj več, kakor samo počasnega luščenja drobcev, ki pa so le malokdaj definitivni in splošno sprejemljivi. Pri tem pa se je treba zavedati, da je substratnih in adstratnih imen le skromen odstotek v celotnem onomastičnem gradivu.

Nepričakovano malo pozornosti pa je slovansko jezikoslovje posvetilo slovanskemu imenskemu fondu. Od izida Miklošičevih *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen* v sedemdesetih letih preteklega stoletja do druge svetovne vojne bi bilo komaj vredno govoriti o nekem razvoju slovanske onomastike. Resnemu jezikoslovcu se je zdelo to področje premalo zanimivo. Pri večini slovanskih narodov so se skoraj tri četrtnine stoletja ukvarjali z onomastiko ponajveč nelingvisti. Izjeme lahko preštejemo na prste. A še tisti lingvisti, ki jih je onomastika vsaj deloma pritegnila, so se zadovoljili več ali manj le s posameznimi trdimi problemi.

Zato smo Slovani v onomastiki zamudniki v evropskem merilu. Romanistika in germanistika sta rešili že toliko temeljnih vprašanj, ki spadajo v področje jezikoslovca, da se pri njih onomastika že ločuje od jezikoslovja in se razvija v samostojno znanstveno stroko, katere končni cilj je naselitvena zgodovina. Slovanski poskusi te vrste pa skoraj redno vzbujajo v jezikoslovcu občutek diletantizma; saj so po navadi primorani, da po svoje rekonstruirajo celo vrsto toponimičnih baz in operirajo s fakti, ki jih slovansko jezikoslovje sploh še ni vzelo v pretres.

Danes se stanje naglo izboljšuje, vendar smo še daleč od tega, da bi onomastični študij potekal po enakih, širših kriterijih in kar je najvažnejše, enakomerno pri vseh Slovanih. Pri nekaterih slovanskih narodih se raziskovanje onomastike praktično sploh še ni pričelo, medtem ko se pri drugih že krepko razrašča. Kakor v več panogah slavistike prednjačijo danes tudi v slovanskem imenoslovju Poljaki. Pri njih je začel lani izhajati prvi slovanski strokovni časopis *Onomastica*.

Poljski slavisti so se tudi prvi zavedli, kako važna je najbolj zanemarena veja slovanskega jezikoslovja, takoimenovana mikrotoponimija¹. Tej najobsežnejši imenski kategoriji je starejša slavistika posvečala presenetljivo malo razumevanja. Morda so se zdela mlajša in bolj dialektično obarvana kakor krajevna imena, ker jih samo redkokdaj in bolj izjemoma najdemo dokumentirana v starejših zgodovinskih virih. Vendar je tudi mikrotoponimija nastajala v toku naselitvenega procesa vzporedno s krajevnimi imeni in poleg sorazmerno mladih najdemo med njimi tudi izredno stare imenske baze. To nam potrjujejo tudi skušnje s področja romanistike in germanistike, kjer so s pomočjo mikrotoponimije bogato izpopolnili historični besedni fond, določili ponekod celo smer naselitvenih tokov in natančneje opredelili jezikovne plasti, ki so se tega procesa udeleževale.

Med mikrotoponimijo in drugimi imenskimi vrstami ni ostrih meja. Mnogo naselbin je obdržalo starejše ledinsko ime. Manjše reke in potoki so največkrat sprejeli ime svoje najbližje okolice. Imena ledin in tetenske oblikovitosti so se prenašala na hišna imena in preko teh zašla tudi v priimke. Karakteristično za vse vrste mikrotoponimov pa je, da je pri tej imenski kategoriji odstotek izvedenk iz antroponimov neprimerno manjši kot pri krajevnih imenih. Na splošno lahko trdimo, da je približno dve tretini slovanskih krajevnih imen izvedenih iz antroponimov; v mikrotoponimiji nam sicer še manjka skušenj za splošno oceno, vendar ponekod ne presegajo izvedenke iz antroponimov niti petnajst odstotkov. Prevladujejo pa pri tej imenski kategoriji izvedenke iz apelativov.

Na splošno lahko trdimo, da je ves imenski fond katerega koli naroda nekakšen okostenel besedni zaklad iz časov, ko je naselitveni proces dosegel neko določeno kondenzacijo. Čas, v katerem se je to zgodilo, je seveda dokaj različen za posamezne pokrajine. Za slovensko ozemlje lahko trdimo, da se stanje notranje kolonizacije od XIV. stoletja dalje ni več bistveno spremenjalo. Velika večina imenskih baz, ki jih srečujemo v slovenski mikrotoponimiji, predstavlja del leksikona, ki je bil v rabi že v času od VII.—XIII. stoletja. Samo za imena tipa *Tabor*, *Kandija* in podobna je mogoče dokazati, da so mlajša.

Za jezikoslovca bi moralo biti vsako ime enakovredno. Zgodi se večkrat, da najdemo nek imenski tip, s katerim ne vemo česa početi, dvakrat ali trikrat kot krajevno ime po vsem slovanskem svetu. V mikrotoponimiji pa odkrijemo včasih stotine primerov istega tipa, ki omogočajo varno in nedvomno opre-

¹ Termin *mikrotoponimija* je domač v francoski strokovni literaturi in se mi zdi primernejši in bolj obsežen kot nemeško *Flurnamen*, saj pri tem niso mišljena samo imena delov polja, ampak vsa imena za različno konfiguracijo tal, od imen studencov do gorskih imen.

deliti semantično plat in etimologijo imenske baze in to celo v primerih, kjer se nikjer več pri Slovanih ni ohranila kot apelativ. Zato je tudi pri mikrotoponimiji nujno potrebna primerjalna metoda. Ako je nek imenski tip z znanim ali z neznanim pomenom izpričan samo na majhnem teritoriju, je skoraj gotovo mlad. Ako ga pa najdemo na ozemlju različnih slovanskih narodov, je malo verjetno, da bi bile to sekundarne, sporadične tvorbe.

Zato se mi je zdelo potrebno pri luščenju slovenskih imenskih baz upoštevati tudi frekvenco in areal posameznih tipov. Obenem je pritegnila mojo pozornost bogata in pestra sinonimika pri izrazih za konfiguracijo tal in različno agrotehnično dejavnost. Pri urejanju tega gradiva po pomenskih kategorijah pa so se mi polagoma oblikovale nekakšne splošne zakonitosti, ki so seveda zahtevale velike previdnosti.

Ravno pri sinonimih sem večkrat opazil, da je en tip pogosten v imenih enega dela Slovenije, manjka pa na drugem koncu. Primerjalno gradivo za iste tipe pa mi je pokazalo, da takšna imena, ki jih na slovenskem ozemlju ne najdemo enakomerno raztresenih, kažejo tudi pri drugih Slovanih težnjo, da so grupirana na določenih ozemljih, drugod pa ni sledu po njih. Ker se obenem areali takšnih imenskih tipov ne krijejo z nobeno današnjo dialektično mejo, ali vsaj ne z najbolj karakterističnimi glasoslovnimi izoglosami, jih ne moremo obravnavati kot dialektične poteze. Najbolj enostavno je sklepanje, da so takšne imenske baze značilne za neko določeno naseljitveno plast. Dovolj imamo zgodovinskih dokazov o drobitvi in mešanju starih slovanskih plemen; ni potrebno, da ponovno omenjam slovanska etnika tipa *Anti*, *Dudlebi*, *Sloveni*, *Hrvati*, *Srbi*, ki jih srečujemo v toku zgodovine in deloma še danes na najbolj oddaljenih točkah slovanske razselitve. Ker so imena mnogo bolj konservativna kakor besede in ostanejo fiksirana na mestih, kjer so bila nekoč dana, bi bilo teoretično mogoče iz imenske geografije sklepati na migracije starih Slovanov.

Ta misel ni nova, ni pa mogla postati uspešna, dokler je raziskovalec tipal za paralelami samo po krajevnih imenikih posameznih slovanskih narodov. Ne bom našteval podrobnih opozoril na razširjenost te ali one slovanske baze pri posameznih avtorjih, saj so se po navadi izkazala, da ne odgovarjajo dejstvom. Več pozornosti zasluži študij arealov imenskih sufiksov¹, ki pa tudi ni privedel daleč. Šele odkar prihaja v znanstveno evidenco slovanska mikrotoponimija, se začenjajo prikazovati prvi obrisi slovanske imenske geografije. Rezultati seveda še ne morejo biti dokončni, saj je redke slovanski delavec, ki bi mu bilo dostopnih več kot kvečemu tri do pet odstotkov mikrotoponimov z vsega slovanskega sveta.

Rad bi na tem mestu pokazal samo nekaj takšnih značilnih imenskih baz, pri katerih je že mogoče slutiti, da pripadajo samo neki določeni slovanski plasti. Ni moj namen, da bi izčrpal vso lingvistično problematiko posameznih osnov, hotel bi samo slavističnemu svetu predložiti v presojo vrednost takšne delavne metode. Rezultati seveda še ne morejo biti jasni in nedvomni. Vsaka imenska baza ima svojo posebno frekvenco. Poleg tega imen, ki so značilna za gorske predele, ne bomo našli v ravninah in obratno.

¹ N. pr. Jireček v *Slovanském pravu* ali Rospond, *Południowo-słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem — itj — itd.*

Ni mogoče najti niti dveh imenskih baz, ki bi imele strogo enak areal. Mogoče je govoriti samo o epicentrih, v katerih se je posamezna osnova razbohotila ali pa samo ohranila kot osamljen relikv.

V zahodnem in jugozahodnem delu Slovenije, na Koroškem, na Gorenjskem, v Posočju, na Krasu in deloma na Dolenjskem do Bele Krajine se pojavlja vrsta imen, ki jih v dosedaj dostopnih virih nisem zasledil vzhodno od Kolpe niti več v hrvaški Istri. Pojavijo se pa deloma znova v Podrinju, predvsem vzhodno od Drine. Najdemo jih pa znova v Beskidih, v Karpatih, na Ukrajini in na velikoruskem ozemlju.

Naj navedem imena iz osnove *črěsti*, *črěto* „roden“. Na slovenskem jugozahodu so dokaj frekvenčni imenski tipi *Črt*, *Črča*, *Črtena* in *Črtež*. V Srbiji je izpričano le enkrat ime *Črtež* v XIV. stoletju. V ukrajiniščini je izpričan apel. *čertež* „Rodung“, različna apelativa z istim pomenom, n. pr. *črt*, *črča* poznajo tudi zahodni slovenski dialekti in ukrajinski dialekti v Beskidih. Ledinska imena te vrste pa so značilna tudi za srednji del Slovaške, za Podkarpatsko Rusijo, za poljski in za ukrajinski del Beskidov in za Ukrajino¹. Žal nimam možnosti, da bi sledil arealu teh imen tudi po velikoruskem ozemlju.

Od imen tega tipa je prvič izpričano v Avstriji 1172 *Cirtina*, danes *Zirking* (Schwarz, *Reibelaute* 25; *PDSt* XLII 55; Steinhäuser, *Teuthonista* I 189); morda spada sem na zgornjem Štajerskem 1389 *Zürting*, danes *Zürsting* (Zahn, *ONB v. Steiermark* 522), verjetno pa tudi imena kakor 1337 *Zertin*, 1354 *Czertyn*, danes *Zehrten* (Trautmann, *Elb- II* 106) < **črtena*, tvorjeno enako kot staropruski mikrotoponim *Kertene silva* (Nesselmann, *Thessaurus linguae prussicae* 70; Matzenauer, *LF VII* 38). Verjetno je ta osnova že baltoslovanska dediščina, toda v dobi slovanske razselitve je bila v tem pomenu poznana samo pri enem delu Slovanov. Po pismenem sporočilu g. Eicherta iz Leipziga se imena tega tipa najdejo tudi v vzhodni Nemčiji.

Na ozemljih, za katera so karakteristična imena *Črtež* v večjem obsegu, ne najdemo imen iz osnove *krčiti*, *krčto*, razen v obrobni mešanih predelih. Prav tako pa manjka tam imenski tip *Črēt*, *Črēta*, *Črētež*, ki označuje močvirne travnike in gozdove, kar je zelo verjetno etimološko sorodno zgornji osnovi z drugačnim semantičnim razvojem. Ta imenski tip je vzhodno slovenski in zahodno južnoslovanski, zelo razširjen pa je pri zahodnih Slovanih.

Seveda je v slovanskem leksikonu še dolga vrsta izvedenk iz iste osnove, naj omenim le *čreslo* in *črtalo*. Pomensko enaka tipu *Črtež* pa so imena tipa *Čeršlja*, *Čerchlja*, prim. polj. dial. *czerchlic* „roden“, toda ta imena ne segajo na južnoslovansko ozemlje, njihovega areala severno od Karpatov pa nimam možnosti slediti.

Podoben areal kakor imena tipa *Črtež* imajo tudi imena tipa *Obzlaz*. Na slovenskem ozemlju so izpričana od Rezije do Ljubljane; na Krasu je

¹ Literatura: del imen pri Miklošiču, *ONappell.* 72, napačno uvrščenih pod *črte*; Stieber, *Lud slaviański* III 231; Stieber, *Top. Lemkowszczyzny* I 14 in II 17; Hrabec, *Nazwy geogr. Huculszczyzny*, indeks; Petrov, *Karpatorusskija mež. nazv.* indeks; Stanislav, *Slovenský Juh* II indeks; Hobovštiak, *Jazykovedný časopis* VIII 245; Kuncič, *IMK VI* 83; Badjura, *Ljudska geografija* 269; F. Bezljaj, *SR VIII* 4 in *Slovenska vodna imena I* 119; *ARJ.* I 850; Skok, *ČJKZ VIII* 123 itd.

še živ dial. apel. *obláz* „der Umweg“. Prvič pa je to ime izpričano pri Schladming na zgornjem Štajerskem 1478 *Ablasawn* (Zahn, *ONB v. Steiermark* 75). V Beskidih navaja Hrabec, *Nazwy* 43 apel. *oblaz* (m.) „droga po wstępującym w dolinie rzeki z boczu góry itd.“ Imenski tip *Oblaz*, *Oblazy*, *Oblazia*, *Oblaža* navajajo tudi Stieber, *Top. Lem.* II 51 in Petrov, *Mež. nazv.* 187. Pomensko blizu bolgarski apel. *izlaza* „pot za živino“ in imenski tip *Izlaza* (Zajmov, *Dobrudža* 185 in 203). Sbh. poznam samo ime *Prilaz* v Resavi (*SEZ XXVI* 187) z neznanim pomenom.

V Sloveniji so v istem pasu večkrat izpričana mikrotoponima *Zanoga*. V Srbiji je top. *Zanožje* pri Višegradu, v Podrinju in tudi v vzhodni Bosni je znanih več imen *Zanoga*, ob Sani tudi *Zanoglina* (*SEZ XXVI* 304 in 675). V Bolgariji je več toponimov *Zanoga* (*Spisak na naselenite mesta* 1950 indeks). Apelativ je izpričan samo v huculskem dialektu *zanóha* „zakątek między górami, ramię rzeki“ (Hrabec, *Nazwy* 52), imena *Zanoga*, *Zaňoga* pa so pogostna tudi v Podkarpatski Rusiji (Petrov, *Mež. nazv.* indeks).

Izredno zanimiva pa je slovenska hidronimična osnova *Stržén*, ki se večkrat pojavlja v imenih potokov in tudi kot led. ime v njihovi bližini prav do predmestij Ljubljane. Ta imenski tip je vedno akutiran, *Stržén* v razliko od apel. *stržén* „Baummark“, ki je vedno cirkumflektiran. Vsiljuje se primerjava z rus. apel. *stéržén* „Baummark“ proti *strež*, *stréžén* „tiefe Stelle eines Flusses, Mitte der Strömung“. Zdi se, da je v ruskih rečnih imenih dokaj frekventan imenski tip *Strežén*, čeprav navaja Maštakov, *Dnjepr* 280 tudi hidronima *Steržén*, *Steržán*. Teга imenskega tipa dosedaj še nisem zasledil pri zahodnih Slovanih in izven Slovenije na Balkanu. Opomniti pa moram, da pomeni tudi ponekod na severovzhodu Slovenije apel. *stržén* „Mitte der Strömung“, ni pa tam znano nobeno ime. Zelo verjetna je Vasmerjeva domneva (*REW* III 12 in 24), da sta obe osnove etimološko sorodni, saj je tudi švedsko *streke* „Stromstrich“. Komaj je verjetno, da bi bilo slovensko akutirano *Stržén* mogoče ločiti od rus. **stržén*, čeprav je težko razložiti naravno naglasa, ki bi moral biti po baltoslovanskih akcentskih zakonih padajoč na zlogu *-r-*; morda bi se mogli pomagati z že ovrženo hipotezo, da je tudi staro *-r-* z dolgim *-ī-* dalo slovansko *-r-* in v tem slučaju tudi akcentska razlika, ki se v ruščini javlja z *-re-*: *-er-*, ne bi bila več nerazumljiva.

Ne bom trdil, da imamo pri takšnih glasoslovnih dvojnostih opravka z zelo starimi praslovanskimi dialektičnimi potezami, ker bi bilo zato še premalo dokazov na razpolago in ne moremo nedvomno rekonstruirati niti etimologije, niti razvoja naglasa. Sorodnosti tega jugozahodno slovenskega in ruskega imenskega tipa bi bilo pa vendarle zelo težko oporekati.

Našteti bi bilo mogoče še več imenskih baz, ki se pojavljajo v tem pasu, vendar sem izbral samo nekaj najbolj jasnih primerov. Vsak imenski tip pripada neki, lahko bi rekli, etimološki družini, od katere ga ne smemo izolirati. Naj navedem za primer ruski apel. *dor* „Neubruch, Rodeland“ < *dbrati*, *derp* „reissen, zerren“ (etim. Vasmer, *REW* I 363), kar je pogostno zastopano v ruski mikrotoponimiji v imenih tipa *Dor*, *Dory*, *Dorok* (Seliščev, *Trudy mosk. inst. ist. fil. i lit.* V 143). V Sloveniji najdemo imena *Dor* večkrat v Posočju, v Srbiji je izpričano *Dor* pri Knjaževcu (*ARj* II 659); južnoslovanskega pomena te osnove ne poznamo. Omenil bi pa, da se rabi v Mežiški

dolini na Koroškem apel. *odora* v pomenu „Rodeland“ proti splošno slovenskemu *odór* (m.), *odóra* (f.) „die Stelle auf einer Anhöhe, wo gute Erde abgeschwemmt ist“. Imenski tip *Odor* najdemo v Sloveniji samo v Beli Krajini, na srbohrvaškem ozemlju še v Liki (*ARj VIII 648*). V Dalmaciji pa se že v zgodnjih spomenikih pojavlja apelativ *derrus* „zemlja, ki jo je težko obdelovati“, danes *dër* „Rodung, ungepflügetes Land“, *derinja* „pusta zemlja“ in imena *Vëli Dër, Râvni Dër* (Skok, *Slav. i rom. I 59*), kar izvaja Alessio, *RIEB III 249 — 251* in za njim Skok (*Zgod. Jugosl. I 101*) iz predindoevropske osnove **darra, *derra*. Vendar so opravičeni dvomi J. Schütza (*Geogr. Terminologie der Sbh. 61*), da bi to prav lahko izvajali iz slovanskego *đrati, derq*. Na jugovzhodnem Štajerskem pa najdemo na sorazmerno zelo majhnem teritoriju več imen tipa *Vodrež, Vodruž*, prvič izpričano 1265 *Woderis* (Zahn, *ONB v. Steiermark 506*), danes v akk. u *Vòdržino*, lok. u *Vòdržini* < **q — đbrežb, *q — đbrežina*; po ljudskem izročilu pomeni ime „svet, ki je izpostavljen poplavam“. Enako je tvorjeno sbh. top. *Udrežnje* pri Nevesinju (*Im. — Reg. II 1051*) in hidronim *Udrež* v Sokolski Nahiji (*SEZ XXVI 442*).

Težko je reči, kaj je pri takšni pestrosti izvedenk relikv različnega leksikona našlitvenih plasti, kaj pa gre na račun različnih pomenskih diferenciacij, za katere ni potrebno, da bi bile povsod enake. Vendar bi omenil, da imajo na Štajerskem prav tako zelo ozek areal imena *Volog, Vologa*, prvič izpričano 1231 *Volog* < **qlogb, *qloga*. Tudi ta tip najdemo pri Nevesinju v top. *Ulog* (*Im. — Reg. II 1052*). Tudi pri Huculih se pojavljajo imena *Ulóha* poleg apel. *ulóha* „rawne pole“, plur. *ulóhy* „amfiteatralne kotline, wglebljena, ugor“ (Hrabec, *Nazwy 51*) in v Podkarpatski Rusiji so izpričana imena *Uloga* (Petrov, *Mež. nazw. 210*). Splošno južnoslovansko je v podobnem pomenu znano sbh. *valoga* „Karstfeld, ringsherum geschlossen“, maked. *vãũga* „Vertiefung, Mulde“, bolg. *vãlog* „kleines Tal oder Feld“, rum. *vãiugã*, kar je morda < **vũloga* (napačno pri J. Schütz, *Geogr. Term. 42* < *chaloga*). V ruščini so poleg *log* „Tal, Schlucht, Brachfeld“ znane tudi izvedenke *vlog, izlog, zalog* in *perelog*, slovensko *prelog* „Brachfeld“ (etim. Vasmer, *REW II 51*).

Areali imenskih tipov **qđbrežb* in **qloga* bi kazali preje na isto naselitveno plast, kakor na kakršnokoli pomensko diferenciacijo. V tem slučaju bi morali suponirati, da se v Sloveniji ločita teritorialno dve plasti, ki sta severno od karpatskih prelazov druga drugo prekrili. Naj omenim, da se poleg imenskih osnov najdejo tudi dialektična apelativa z enakim arealom. Za slovenski apelativ *sõt* „Bergweg“, izpričanim na osrednjem Štajerskem in na Pohorju, sem našel do sedaj edino slovansko paralelo v huculskih apelativih *sutka* „ulica po obu stronach ogrodzona“, *sutký* „ulica“, *sutyč* „uliczka“ < **sqts*, prevojne stopnje k ide. **sento-* „Weg“ (Walde — Pokorny, II 496). Reducirano stopnjo korena kaže lit. *siunčiũ*, lot. *sutu, suti* „senden“, polno pa got. *sandjan*. Suponirati je mogoče, da so bile takšne besede že v času, razselitve arhaične, ker jih ne najdemo v mikrotoponimiji.

Zaradi takšne pestrosti izvedenk iz posameznih osnov se mi je zdelo potrebno, da sem se začel zanimati za vsako sufiksialno izvedbo posebej. Tudi pri takšnih tipih se pojavijo iste zakonitosti. Osnova *rqbiti* „hauen“ je splošno slovanska. Imenske tipe **Rqba, *Porqba, *Zarqba, *Rqbisko* najdemo pogostno na zahodno slovanskem ozemlju, za tip **Rqbežb* se pa zdi,

da je izrazito vzhodnoslovanski. Naj z ruskega teritorija navedem samo številna hidronima *Rubež*, *Rubeža*, *Rubežka*, *Rubežnyj*, *Rubiž*, *Rubižna* iz porečja Dnjepra (Maštakov, *Dnjepr* 274). V Sloveniji se na Koroškem in na Gorenjskem najde več mikrotoponimov *Robéž* poleg *Róbež*; dokaj pogostni so danes tudi priimki *Robežnik* in *Erbežnik*; vendar pri prümkih ne bi imelo več smisla določati areale. Na srbohrvaškem ozemlju sem našel imena *Rubež*, *Rubeže* samo v Podrinju (*SEZ* XXVI 429). Za apel. *rubežb* je že v stari ruščini izpričan pomen „Grenze“, toda izhajati je treba iz osnovnega pomena „Verhau“, saj je semantični razvoj „Verhau“ „Grenze“ zelo pogosten in značilen tudi za slovanščino, naj omenim samo rus. *očeresti* „eine Grenze bestimmen“: *čertež* ali južnoslovansko v dalmatinskih spomenikih *zavod* „Grenze“ (M. Kos, *Rad* CCXL, 1931, 123) proti slovenskemu *zavod* „Rodung“ (F. Bezlaj, *SR* VIII 14).

Poleg silno pogostnega slovenskega in splošnoslovanskega hidronima *Suha* se v jugozahodnem delu do Kolpe pojavlja tudi imenski tip *Suhor*. Na srbohrvaškem ozemlju sem ga našel doslej le pri Užicu in v Podrinju. Pri tem je pa tudi v Rusiji znanih več hidronimov *Suchar* (Maštakov, *Dnjepr* 281) in tudi v Podkarpatski Rusiji več imen tega tipa (Petrov, *Mež. nazv. indeks*). Pri zahodnih Slovanih se tudi najdejo podobna imena, vendar kaže sufiksalna izvedba na historično izpričani antroponim *Suchora* (Kozierowski, *Badania* I 302; VII 151; Trautmann, *Elb-* I 186).

Vsi ti primeri, ki bi jih bilo mogoče še dopolniti, bi kazali, da se je neki vzhodnoslovanski migracijski val udeležil slovanske kolonizacije v Alpah. Ni prišel na jug dalje kakor samo do tržaškega zaliva. Na današnjem slovenskem ozemlju se pojavljajo njegovi sledovi v vsem zahodnem pasu, udeležil se je pa tudi kolonizacije malo rodovitnih, goratih predelov na črti Kras—Kolpa. Nek val z istimi karakterističnimi imenskimi bazami je koloniziral tudi dele Podrinja, verjetno tudi Bolgarske.

Vzhodnoslovanski dialekti v Beskidih in v Karpatih, naj omenim predvsem Lemke, Hucule in Bojke, ki so jih nedavno preselili v Rusijo, so bili dokaj verjetno plod kasnejše kolonizacije, morda so bili pa tudi na tem ozemlju avtohtoni. Ohranili so mnogo arhaičnih leksičnih potez, ki jih lahko zasledimo tudi pri nas. Čeprav so obrobni dialekti in gorate pokrajine jezikovno najbolj konzervativne, si je vendar težko predstavljati, da bi pri tolikšnem številu primerov imeli opravka samo s slučajem.

Ni pa to edina slovanska naselitvena plast, ki jo je mogoče suponirati. Omenil sem že nekaj imen na slovenskem severovzhodu, ki sem jih našel doslej samo v Karpatih in prav tako tudi deloma v Srbiji. Naj navedem sedaj še nekaj imenskih tipov, ki se v Sloveniji pojavljajo na Štajerskem, ni jih pa najti na zahodu.

Poleg slovanskega *korčiti*, *korčq* „roden“ se pri zahodnih Slovanih najde tudi dubleta **kólčiti*. Pogostna so češka imena *Ključ*, *Ključnice*, *Ključniny* (Profous, *Česká jmena místní* II 251). Na Štajerskem zasledimo v ozkem pasu od Meže do Savinje imenski tip *Kočnica*, pisano 1576 *Culzantschen* (Mell—Pirchegger, *Gerichtsbeschreibungen* 386). Temu odgovarjajo v Makedoniji imena *Kučevište*, 1348 *Kľčevišta* (*ARj* V 720). Drug sinonim za pojem „Rodung“ je samo na Štajerskem znani apel. *vělna* poleg *velenjak* „Art Wiese“ in morda spada sem tudi glagol *ověliti drevo* „welk machen“,

izpričan v okolici Ljubljane. Slovenskim imenskim tipom *Velenje*, *Velenik*, *na Velenkim*, 1438 *Welinogh* (Mell — Pirchegger, *Gerichtsbeschreibungen* 375) odgovarja na srbskem ozemlju *Velenje* pri Kraljevu in imena *Velež* v Podrinju (*SEZ XXVI* 476 in 657) tvorjena kakor *Črtež*, *Trebež*, *Rubež* iz neke verbalne osnove, ki se je ohranila samo v slovenščini. Etimološko pride v poštev ide. koren **uel-*, dubleta k **suel-* „sengen“, prim. lit. *vilditi* „lautwarm machen“ poleg *svildinti* „sengen“ (Bezljaj, *SR VIII* 10). Tako se poleg imen iz osnove **smōd-* „sengen“ pojavljajo na Koroškem in tudi na Dolenjskem mnogo bolj redka imena iz zahodno slovanske dublete **svōd-*, prim. *Svojenica*, *Sojenica*. Sinonim *smaga* pa sem doslej zasledil v imenih *Smaganica* samo v Posočju. Splošno južnoslovansko se pojavlja v tem pomenu samo imenski tip *Pale* iz *paliti* „brennen“.

Imena iz osnove *veliti*, *velna* je zelo težko v vsakem posameznem primeru razlikovati od izvedenk iz antroponimov tipa *Velen*, *Velko* itd. Toda takšna imena kakor je n. pr. slovaški mikrotoponim *Veltnok* (Stanislav, *Slov. Juh II* 564) ali poljska na Poznanjskem izpričana toponima *Wielonek*, *Wielunek*, pisano v starejših spomenikih XIII.—XV. st. *Welin*, *Welim*, *Wielenie* (Kozierowski, *Badania Poznań. II* 374 in 746) je sufiksally skoraj popolnoma nemogoče spravljati v zvezo z antroponimov *Velen*. Dvomljiv pa je češki imenski tip *Velenice*.

Na Štajerskem se pojavlja tudi imenska osnova *opolje* v imenih *Vopole*, *Opole* (Zahn, *ONB v. Steiermark* 364; Pirchegger, *ON im Mürzgebiet* 60). Tudi v Makedoniji je pri Prizrenu historično izpričano ime *Opole* (*ARj IX* 81). V češčini poznamo apel. *opole* „Gefilde, Nachbarschaft“, *opolí* „Bezirk, Hochebene“, po. *opole* „Landnahme- und Wirtschaftverband“. Kljub starorus. apel. *opolje* se zdi, da je ta imenski tip zahodnoslovanski. Imena *Opole* se pojavljajo na Češkem, na Poljskem, na Pomorjanskem itd.; iz iste osnove izvajajo tudi staroslovenski etnikon *Opolini* (Budilovič, *Slav. II* 23; Niederle, *Život III* 34; Pogodin, *Iz istorii . . .* 149 itd.). Pomensko blizu osnovi *opole* so imena *Občina*, ki jih najdemo v Sloveniji na jugozahodu, v Srbiji pa pogostno v Podrinju in v Resavi. Samo v ukrajinskini najdemo apel. *obščyna* s pomenom „skupna lastnina“, iz katerega moramo izhajati v mikrotoponimiji; čeprav je beseda z drugačno nianso pomena skupnoslovanska. Doslej sem ta imenski tip zasledil v huculskem *Wipczze*, *Wipczynka* (Hrabec, *Nazvy* 103).

Povdariti moram, da je pri študiju imenskih arealov treba razumeti pojme vzhodno in zahodno slovanski samo kot zasilne tremine. Prav nič ne vemo, kakšne plasti so se udeležile kolonizacije ruskega bazena. Ako že na najhmem slovenskem ozemlju najdemo takšno pestrost, smemo pričakovati, da bi nam podrobnejši študij vzhodnoslovanskih in zahodnoslovanskih imenskih arealov pokazal nepričakovane rezultate. Nemogoče je reči, kateri slovanski plasti je pripadala osnova **ot(ʷ)moṛz*, danes ohranjena v polj. apel. *odmęt*, rus. *ómut* „locus fluminis profundior“. Na Poljskem so hidronima *Odmęt*, *Odmęcice* itd. koncentrirana na Poznanjskem (Kozierowski, *Badania Poznań. II* 524), na Pomorjanskem najdemo *Gotmundsee* in *Gothman* (Trautmann, *Elb- II* 16), v Bosni je top. *Odmut* (*ARj VIII* 625). Ne bom se spuščal v obsežni spor okoli imena mesta *Admont* na Štajerskem, 1005 *Adamunta* (Zahn, *ONB v. Steiermark* 2) in posredno tudi

okoli številnih slovenskih imen *Vodmat*, *Udmat*, *Vurmat*; omenil bi samo, da jih je težko ločiti od drugih slovanskih imen tega tipa¹.

Danes si še niti približno ne upam reči, koliko različnih imenskih plasti bi se dalo izolirati na južnoslovanskem ozemlju. Upoštevati je treba tudi imenske tipe, ki so splošnoslovenski, kakor n. pr. *novina* „Neubruch“. Imena *Novina*, *Novine* se pojavljajo povsod v Sloveniji, na vzhodu in na zahodu, manjkajo mi pa primeri iz Hrvaškega Primorja in iz Dalmacije. V Srbiji so imena *Novina* zelo pogostna in segajo celo do Črne gore (*ARj* VIII 250; *SEZ Naselja* I—XXX indeksi), vmesnega teritorija pa ne poznam dovolj podrobno. Ta imenski tip je karakterističen za Poljsko (Miklošič, *ONappell.* 376), zelo pogosten tudi v Lužici in na Pomorjanskem (Trautmann, *Elb-* II 91). Toda imena tipa *Zavod* srečamo na Poljskem (Kozierowski, *Badania Guiež.* 377; *Badania Poznań.* II 460); osamljeno se ta imenski tip pojavlja tudi v Podkarpatski Rusiji (Petrov, *Mež. nazv.* 166) in celo na Ukrajini (Maštakov, *Dnjepr* 250). V Sloveniji so to zelo frekventna imena, ki jih najdemo od Štajerske do morja. V listinah iz XVI. stol. je tudi večkrat izpričan apel. *zavod* s pomenom „ograjen del gozda, kjer se drevje s požarom poškoduje, da se posuši; nato se uporablja eno leto za setev, nato še nekaj časa za pašo“. Imena *Zavod* se nadaljujejo v Istri, v Hrvaškem Primorju in v Dalmaciji. Najdlje proti vzhodu sem našel *Zavode* pri Kosovski Mitrovici in *Zavodjane* pri Bosanskem Petrovcu (*Im. — Reg.* I 417). Od tega imenskega tipa je treba razlikovati mlajši apel. *zavod* „die Anstalt“, izposojen v slovenščino iz češčine, najdemo ga pa tudi v ruski toponomastiki na Uralu v imenih industrijskih podjetij iz časov Petra Velikega.

Češko-poljsko-pomorjanski tip **qdoč*, češ. *oudol*, polj. *wądoł* „vallis“ poleg **odoč*, polj. *odola*. „Schlucht“, *odolek* „Bett eines Baches“, je v vsej Sloveniji izredno frekventen v imenih *Vodol*, *Vodole*, *Andol* itd. Morda spada sem tudi top. *Odolen* v Dalmaciji, prim. češ. *Oudolén* (Miklošič. *ONappell.*).

M. Gavazzi je v članku „*Problem karakterističnega razmeštaja nekih etnografskih elemenata na Balkanu*“² poleg karakterističnih arealov plužne in tkalske terminologije opozoril tudi na areal apel. *vreteno*, *vreten*, *vrit*, ki označuje površino plodnih tal ter je že zgodaj izpričan v starohrvaških in dalmatinskih virih. Obenem je to tudi toponimična baza. V Sloveniji apelativ ni izpričan, pojavlja se pa nekaj led. imen tipa *Na Vretenu* na Gorenjskem. Morda, vendar negotovo, spadajo sem tudi imena *Retje* < **vrětje*, ki se pojavljajo samo v jugozahodnem pasu. Apelativ se znova pojavi v bolgarskem *vrěten*, v širokem vmesnem pasu pa ni nobenega sledu po tem apelativu, ki ga tudi v severnoslovanski mikrotoponimiji še nisem zasledil.

Imenskih tipov, ki bi se vsaj približno krili z areali apelativov *brdce*, *gredelj*, *oje*, *koželj*, *sovalnica* pri Gavazziju, doslej še nisem zasledil. Večina

¹ *Comptes rendus du IVe congrès des géographes et des ethnographes slaves.* Sofia, 1936, str. 231—236.

² Literatura: F. Levstik, *Ljubljanski Zvon* 1881, 776; Štrekelj, *ČZN* I 71; P. Lessiak, *Carinthia* I, 1922, 48; Stur, *SB Akad. Wien* 176, odd. VI 79; Vasmer, *JA* XXXVIII 89; Vasmer, *ZfsPh.* II 528; Ramovš, *Slavia* VI; Schwarz, *ZONF* IV 46; Schwarz, *JA* XLI 132; Vasmer, *ZfsPh.* VII 425; Pirchegger, *ON im Mürzgebiet* 198; Ramovš, *SR* III 137; Bezljaj, *SR* V—VII 137.

imen, ki sem jih znova našel vzhodno od Drine, je omejenih samo na jugozahodni ali severozahodni pas Slovenije in jih dalje na srbohrvaškem jugozahodu nisem mogel več zaslediti v virih, katere sem imel doslej na razpolago.

Opozoril bi lahko še na dolgo vrsto imen, ki imajo na južnoslovanskem ozemlju zanimive areale. Med njimi so tudi elementi, ki verjetno niso slovanskega izvora. Imena *Nevelb*, *Nevlja*, *Nevljice* so grupirana v pasu Vitbsk—Pskov v Rusiji; k njim je treba prišteti tudi litavsko *Newel* — *upis* (Rozwadowski, *Studia nad nazwami wód* 149). V Sloveniji je potok *Mevlja* (starejše *Nevlja*) v porečju Meže in top. *Nevlje* z reko *Nevljica* pri Kamniku. Na srbsko-bolgarski meji pri Caribrodu pa sta dva toponima *Nevlja* in *Neveljska Reka*. Osnova je gotovo prastar hidronim neznanega izvora, morda traški; vendar je malo verjetno, da bi bil na Balkanu avtohton.

Prav tako se v Sloveniji v pasu Moravče—Tolmin pojavljajo ledinska imena *Krepake*, ki označujejo pust, nerodoviten svet. Pri Huculih je v enakem pomenu v rabi apel. *škrepi'k'e* „terra incolta“. To je po vsej verjetnosti predslovanski substrat, vendar je treba ta tip razlikovati od etimološko sorodnih slovenskih imen *Krepa* ali dalmatinskih *Gripa*, *Hripa*, *Fripa* (Skok, *Slav. i rom. II* indeks), ki so na zahodnem Balkanu venetolirska dediščina (Hubschmid, *ZfrPh* LXVI 44). Tip *Krepake* pa je verjetno del Slovanov prinesel s seboj iz Zakarpatja.

Upoštevati pa je treba tudi areale osnov, ki se pojavljajo v več pasovih samo pri južnih Slovanih. V slovenščini je znan apel. *trznina* „Brachfeld“ poleg imen *Trzin*, *Trzen*, *Trzni* v pasu Logatec—Moravče in ne segajo do Posočja. V centralni Bosni pa je izpričan apelativ *trzan* poleg *trzna* „ledina, širi prazan prostor u selu ili pored sela“ poleg imen *Trzan*. Najbolj sprejemljivo je Ramovševo mnenje (*Geografski vestnik* IX 86), da je to izvedeno iz slovanskega *trzati* „reissen, zerren“ kakor *Dor*, *Der* iz *dbrati* „reissen, zerren“. Zavreči je treba fantastične etimologije, kot je n. pr. Filipovičeva¹. in Ramovšev dvom, da je morda to preslovanska osnova.

Srbsko je ob Kolubari in Ibru znan apel. *suvat* „mjesto, gdje se ljeti goje goveda“. V Timoku pravijo *savat* „pašnik“ (*SEZ, Naselja* XXIX 454). Zavreči je treba etimologijo J. Schütza (*Geogr. Terminologie* 57), da je to < *süvo*. Beseda je ista kot bolgarsko *sovát* „pašnik itd.“, kar izvajajo bolgarski avtorji² iz osmansko turškega *sovát*, *svat*, *sovatic* „pašnik“. Vendar je tudi na Sedmograškem, kjer več ne najdemo osmansko turških toponimičnih elementov, toponim *Sovata*, madž. *Szováta* in v slovenski mikrotoponimiji je izpričana cela vrsta imen *Sovatna* s suponiranim pomenom „ograjen (gorski) pašnik za živino“. Beseda mora pripadati neki starejši turški jezikovni plasti, njen areal bi kazal, da jo je del Slovanov poznal že v času preselitve.

Zanimiva so tudi imena *Siga*. V slovenščini je apelativ *siga* izposojen iz srbohrvaške mineraloške terminologije. Toda imena *Sige* in po podobno najdemo v pasu Logatec—Ljubljana. V Srbiji je mnogo studenčkov tipa *Siga*, *Sigavac* v Podrinju. Toda v istem pomenu najdemo pri Huculih apel.

¹ „Tragovi staroslavenske trizne kod starih Slavena“. Konferenca folklorista Titograd 1956, rkp.

² Mladenov, *Etim. Rj.* 598; Duridanov, *Lomsko* 115; Zajmov, *Dobruška* 223 in 234.

sahá „čoś nanesionego, szlam, muł“ (Hrabec. *Nazwy* 48). Vendar se v pomenu „blato“ poleg drugih pomenov rabi tudi *segla*, *sigla*¹. Srbohrvaški sinonim je tudi *sedra*, kar je tudi pogostna baza v srbski mikrotoponimiji, ki pa ne seže tako daleč proti zahodu. Ali je huculsko *sahá* nekaj drugega kot rus. *sagá* ob spodnjem Dnjepru, kar je po Vasmerju (*REW* II 566) turškotartarska izposojenka? Karpatskemu *segla*, *sigla* odgovarja pomensko rus. dial. *sádera* „Sumpfwald“, pri Vasmerju brez etimologije. Vsa ta obsežna besedna družina bo potrebovala še podrobni raziskav, predno bo mogoče izreči o etimologijah zadnje besedo².

Podroben študij toponomastike nam mnogo problemov postavi v drugo uć. Vasmer, *ZfslPh* XVIII 366 ie hercegovski toponim *Otolež* izvajal iz 6otskega **apaling* „Ednlig“. Toda zakaj ne bi upoštevali starega slovenskega etnika **Tolenseni*, 965 *Tolensane*, danes hidronim *Tolense* in jezero *Tollense* — See (Trautmann, *ON Mehl. u. Holst.*² 153), ko imamo po drugi strani z dolgim -o- poljsko *Otalež*, *Otař* (Kozierowski, *Badania wzch. Wielkopól.* I 323), slovensko *Otalež*, 1063 *Otales* (F. Kos, *Gr.* III 228) pri Idriji in sbh. *Taleža* pri Trebinju.

Vendar so osnove, ki se ne pojavljajo v mikrotoponimiji, ampak samo v krajevnih imenih, prereditko posejane, da bi jih mogli uporabiti za kakršnokoli dokazovanje. Služijo pa lahko kot dodatno gradivo povsod, kjer se je že z mikrotoponimijo dala ugotoviti cela plast osnov z vsaj približno skupnimi areali. Saj je n. pr. dokaj zanimivo, da se samo češki imenski tip *Tučepy* pojavi znova v toponimu *Tučepi* pri Makarskem in *Tučepo* pri Kosovski Mitrovici (Bezljaj, *SR* V—VII 394).

Za naše namene pa je mnogo bolj važno, da opredelimo areale tako pogostnih osnov, kot so n. pr. **sěnožętz* in **sěnokosъ*, **sěnokosъ*, od katerih bi bilo mogoče samo v Jugoslaviji zbrati nekaj tisočev primerov. Na slovenskem ozemlju se imena *Senokoše*, *Snakóša*, *Sěnokosę* najdejo samo na Dolenjskem in na Krasu (*zbirka MSI* rkp.), povsod drugod prevladuje tip *Senožet*. Na srbohrvaškem ozemlju je dominanten tip *Senokos*, vendar se v Makedoniji pojavljajo tudi imena kakor staro *Sěnožęščani* pri Prizrenu (Danićić, *Rječnik* III 267), kot led. ime pa sega ta tip tudi više proti severu v Podrinje, vendar natančnejšega areala doslej še nisem mogel ugotoviti. Tudi v Rusiji sem našel hidronim *Sěnožatka* (Mařtakov, *Dnjepr* 277).

Še mnogo je takšnih osnov, pri katerih sem že opazil, da imajo zanimive areale, nisem pa še utegnil zbrati podrobnega dokumentarničnega gradiva. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kje povsod se pojavljajo na južnoslovenskem

¹ Glej podrobno, vendar etimološko nezanesljivo pri Cránjala, *Rumunské vlivy v Karpatech*, 1938, 390 d.

² Rus. *sigla*, *segla* veže Loewenthal, *PBB* LIII 303 z južnoslov. *sigla*; drugače Vasmer, *REW* II 622, ki smatra *sigla* za baltsko izposojenko, prim. let. *sikkis* „kleiner Morast“; *sigla* pa primerja s stvn. *Gisig* „Sumpf“ glej tudi Matzenauer, *LF* XIX 254 in Cránjala, 391; drugi spet mislijo, da je *sigla segla* < rum. *silva* (Tiktin, 1423 itd.), *Sedra*, *sidra* pa vežejo po navidi s csl. *sedra*, rus. *sjadra* (Vesmer, *REW* III 63). V Podkarpatski Rusiji se poleg imen *Sigla*, *Segla*, *Siglen*. *Seglen* pojavljajo tudi imena *Sigovka*, *Sęgovka* (Petrov, *Meř. nazv.* 203). Na Poljskem je reka *Sidra*, 1. pritok Bobra, kar primerjajo z nem. hidron. *Sitter* (< **Sidrona*, **Sidruna*) in ilir. (?) etnikom Σιδραγα pri Konstantinu Porphyrogenetu (H. Krahe, *Sprache und Vorzeit* 103).

ozemlju imena *Kneja*, *Kneje* (Dickenmann, *AECO* VII 176), rus. dial. *kneja* „Strauchwald“, polj. *knieja* „Forst“, ki so izpričana tudi v Sloveniji. Tudi slovanska led. imena *Plesmo*, *Plesme* so verjetno v zvezi s sbh. apel. *plèsmo* „late, iz katerih grade premične ograje za drobnico“ (*ARj* X 53), prim. top. *Plesmo* pri Jasenovcu (*Im.—Reg.* II 797). Toda dokler ni zbranih več mikrotoponimov, ni mogoče reči nič določenega.

Toda takšna razmotrivanja bi nas zavedla v nedogled. Namen mojega predavanja je bilo samo pokazati zakonitosti, ki se javljajo v arealnih nekaterih slovanskih mikrotoponimičnih baz. Te dajejo slutiti, da je bil besedni fond Slovanov od razselitvi vendarle bolj diferenciran, kot so mislili doslej. Ni še mogoče reči, do kakšnih rezultatov bi nas utegnili privedi podroben študij slovanske mikrotoponimije, koliko bi bilo mogoče izolirati naselitvenih plasti in njihovih mešanic. Vendar se postavlja pred slavistiko problem imenskega atlasa, ki dosedaj še ni bil načet. Že samo gradivo, ki sem ga tudi nakazal, daje slutiti, da bi se mogli nadejati od imenskih atlasov slovanskega sveta za slovansko prazgodovino neprimerno bogatejših rezultatov kakor od apelativnih. Dosedanji poskusi slovanskih lingvističnih atlasov so dokaj razočarali zaradi preveč mehanične in slučajne izbire gradiva. Dosedaj se slavistika še ni potrudila, da bi zbrala in uredila bogato in pestro slovansko sinonimiko vsaj za najvažnejše geografske in kulturnozgodovinske pojme. Toda šele onomastika nam da pravičen vpogled v njihovo starost in nekdanjo razširjenost. Kar je zastopanega v onomastiki in presega ozemlje samo enega slovanskega naroda, je brez dvoma stara slovanska dediščina razen nekaterih kulturnozgodovinskih izposojenk iz zgodnjega srednjega veka, ki pa jih ni težko ugotoviti.

Vendar bi bilo pri zamisli toponimičnega atlasa treba rešiti še vrsto načelnih vprašanj. Ali bi se izplačalo delati atlase ozemlja posameznih slovanskih narodov? Rezultati bi bili verjetno preskromni, čeprav po svoje zanimivi. Toda takšni atlasi bi narastli v nedogled. Upoštevat bi morali preveliko število imenskih baz in preveč bi se pri njih uveljavile razlike v geografski strukturi tal. Mnogo pomembnejši bi bil seveda imenski atlas vsega ozemlja južnih, zahodnih ali vzhodnih Slovanov, največ pa bi lahko pričakovali od splošnoslovanskega imenskega atlasa. Takšne večje zamisli ne bi bilo mogoče izvesti z natančnimi lokalizacijami posameznih imen, ampak bi lahko samo z različnim šatiranjem označili areale in stopnjo frekvence.

Toda pri vsaki širši zamisli toponimičnega atlanta bi bilo potrebno izvršiti še celo vrsto preddel, predno bi določili vse tiste imenske tipe, ki bi jih bilo nato potrebno ekscerpirati ne samo iz sedanjih katastrov, specialk in domoznanske geografske literature, ampak tudi iz historičnih virov in povrh bi jih bilo treba preverjati tudi na terenu. To pa ne samo dialektološko, ampak tudi geografsko z ozirom na pomen.

Ako bi se odločili na primer samo za jugoslovanski toponimični atlas, bi bilo treba upoštevati tudi posebne naloge. Treba bi bilo ugotoviti razsežnost substratnih toponimičnih elementov, ugotoviti areale germanskega, alpsko, dalmatinsko, rumunsko in aromunsko romanskega, albanskega, madžarskega in turškega adstrata, slovanski del pa bi bil skoro premalo jasen. Šele pri zamisli univerzalnega slovanskega toponimičnega atlasa bi se uveljavljali paleontološki pogledi na slovanske migracije.

Za vsako od teh zamisli bi bila potrebna drugačna organizacija dela. Širši slavistični forum bi moral prediskutirati vse te možne vidike in se odločiti za tistega, od katerega bi se vsaj teoretično mogli nadejati za slavistiko najbolj bogatih sadov. Šele potem bi bilo mogoče pričeti s podrobnim načrtom, ki bi že sam zahteval široke kolaboracije delavcev z različnih področij. Saj bi bilo že v naprej potrebno zbrati dovolj podatkov za vsako osnovo posebej, ki bi jo bilo vredno za takšen atlas kasneje precizno in načrtno preiskati. Takšno pripravljalo delo bi prav gotovo zahtevalo več let.

Ruski, bolgarski in zahodnoslovanski slavisti so se že sporazumeli za načrt velikega vseslovskega lingvističnega atlasa in kolikor sem informiran, deluje že nekaj let stalna komisija, ki pripravlja podroben načrt za vsa lingvistična in leksična fakta, ki naj bi jih bodoči atlas zajel. Atlas skrbno izbranih toponimičnih osnov bi bil tej veliki zamisli prekrasno dopolnilo. Saj ni važno samo, kje pri Slovanih posamezne baze najdemo, ampak tudi, kje jih ni in kje smo upravičeni sklepati, da jih nikoli ni bilo.

Gradivo, ki sem ga zbral, samo po sebi še ni načrt za kakršnokoli zamisel toponimičnega atlasa. To so samo prva opozorila, kaj bi utegnil pokazati takšen atlas, ki bi bil zgrajen na principu, da je vsako ime enakovredno, naj bo to ime mesta ali velike reke, ali pa samo njive in studenčka. Želeti pa bi bilo, da bi več slavistov razmišljalo tako o zasnovi celotnega načrta, kakor o vsaki toponimični bazi posebej. Na nobenem področju slavistike ni več toliko odprtih problemov in tako malo delavcev kakor v onomastiki.

F. Bezljaj